

ЕФЕКТИ ОТ ЗАМЯНАТА НА ПРОПОРЦИОНАЛНО С ПРОГРЕСИВНО ДАНЪЧНО ОБЛАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ

Юлиан Христов Войнов

Стопанска академия „Д. А. Ценов“

Катедра „Финанси и кредит“

e-mail: jvoynov@gmail.com

Резюме: Настоящата разработка изследва възможната замяна на пропорционалния подоходен данък върху доходите на физическите лица в България с прогресивен и ефектите от подобно решение както от гледна точка на бюджетните приходи, така също и по отношение на компенсаторните механизми за неутрализиране на негативните ефекти от тази замяна. Направените изчисления се базират на въвеждане на прогресивен данък върху доходите на физическите лица с конкретна облагаемата скала. Резултатите от изследването показват, че при въвеждането на умерена данъчна тарифа на прогресивно подоходно облагане с необлагаем минимум приходите от данъка ще бъдат по-ниски от тези, които бюджетът събира понастоящем от пропорционалния данък. Основното заключение на разработката е, че неравенството в следданъчните доходи, което се опитва да реши промяната в данъчното облагане, не може да бъде постигнато чрез смяна на вида използвани данъци.

Ключови думи: данъчна система, данъчно облагане, пропорционален данък, прогресивен данък.

JEL: E61, E62, H21, H24.

EFFECTS OF REPLACING PROPORTIONAL TAXATION WITH PROGRESSIVE TAXATION IN BULGARIA

Yulian Hristov Voynov

D. A. Tsenov Academy of Economics

Department of Finance and Credit

e-mail: jvoynov@gmail.com

Abstract: This study examines the possible replacement of the proportional income tax on personal incomes in Bulgaria with progressive one and the effects of such a decision, both in terms of budget revenues and in terms of compensatory mechanism to offset the negative effects of this replacement. The calculations are based on the introduction of a progressive personal income tax with a specific taxable scale. The results of the study show that with the introduction of a moderate tax rate of progressive income taxation with a non-taxable minimum, tax revenues will be lower than those currently collected by the budget from the proportional tax. The main conclusion of the study is that the inequality in post-tax incomes, which tries to solve the change in taxation, cannot be achieved by changing the type of taxes used.

Key words: tax system, taxation, proportional tax, progressive tax.

JEL: E61, E62, H21, H24.

Въведение

Въпросът, дали данъчното облагане в България отговаря на икономическата ситуация в страната, на нивата и разпределението на доходите и на принципа на справедливостта, отдавна е обект на академични и обществени дискусии. Напоследък този въпрос отново събра сериозен интерес във връзка със заявените позиции на някои партии и синдикати. **Обект** на изследването са приходите в държавния бюджет, които се събират от данъка върху доходите на физическите лица (ДДФЛ) на годишна база. **Предмет** на разработката е сравнение между приходите от ДДФЛ, събирани в централния бюджет при прилагането на настоящия пропорционален данък в размер на 10%, и приходите, които биха постъпили в бюджета при прилагането на прогресивен данък по определена скала на облагане, но с допускането за въвеждане на необлагаем минимум. **Тезата** на изложението е, че замяната на пропорционалния (плюсък) данък с прогресивен с необлагаем минимум и със сравнително умерена прогресия всъщност ще доведе до намаляване на бюджетните приходи, а не до тяхното увеличение. **Цел** на настоящото изложение е да се изследва влиянието на замяната на пропорционалния данък върху доходите на физическите лица с прогресивен такъв. За да се постигне положителен нетен резултат, скалата трябва да бъде много по-стръмна. В разработката е направено предложение за такава по-стръмна скала, която неутрализира ефекта от промяната за държавния бюджет.

Във връзка с изпълнението на поставената цел е необходимо решаването на следните **задачи**:

- Да се направи кратък преглед на основните принципи за данъчно облагане с цел аргументиране избора на вида данъчно облагане;
- Да се очертаят характеристиките на настоящата данъчна система в България, касаеща облагането на доходите на физическите лица;
- Да се представят резултатите от замяната на пропорционалното данъчно облагане с прогресивно на базата на предложена конкретна прогресивна данъчна скала;
- Да се предложи възможна прогресивна данъчна скала за облагане доходите на физическите лица, ако целта е запазване нивото на бюджетните приходи непроменено;
- Да се направи анализ на ефектите от промяната в данъчното облагане на доходите на физическите лица и тяхното влияние върху икономическото развитие на България.

1. Необходимост от фискална предпазливост при въвеждане на данъчни промени

Принципно тезата за по-ниско данъчно облагане, което да остави повече средства в ръцете на работещите, е смислена и среща подкрепа сред мнозинството от населението. Въпросът е, че подобен подход отслабва

държавата, тъй като приходите в държавния бюджет биха спаднали, а именно аргументът за засилване преразпределителната роля на държава е основен сред поддръжниците на замяната на пропорционалния (плосък) данък с прогресивен. Въвеждането на пропорционално данъчно облагане, което води до намаляване на данъчните приходи и оттам до намаляване на преразпределителната роля на държавата всъщност има по-скоро наказателен характер към тези, чиито данъци се повишават, без същевременно да дава възможност за засилване ролята на държавата в подкрепа на хората с ниски доходи или в ситуация на необходимост от социална подкрепа.

1.1. Справедливостта като основен данъчен принцип

Основният принцип, който следва и би трябвало да следва данъчната политика още от времето на Адам Смит, е принципът за справедливостта (Смит, 2006). Според него данъчното облагане трябва да съответства на възможностите за плащане на съответните индивиди, т.е. всеки данъкоплатец плаща такива данъци, които отговарят на неговия данъчен капацитет, без оглед на ползите, които получава от предоставяните от държавата блага. Данъчният капацитет би следвало да се базира върху съвкупното благосъстояние на данъкоплатците. Благосъстоянието обаче е неизмерима категория, тъй като включва освен материални, така също и нематериални категории като свободно време, щастие, късмет, семейна среда и т.н. От тази гледна точка в теорията за индикатор на данъчния капацитет се взимат фактори, които могат да бъдат наблюдавани и коректно измерени от страна на държавата, а именно: доходът, потреблението и имуществото.

В икономическата теория има различни концепции за данъчното облагане, които разглеждат данъците като вид жертва от страна на данъкоплатците в полза на държавата (Mill, 2009). Нито една от тези концепции обаче не предопределя коя данъчна система и какво данъчно облагане са единствено справедливи. Има много други фактори, които са в основата на избора на данъчното облагане и тези фактори са еластичността на пределната полезност на дохода, скоростта, с която пределната и средната полезност на дохода се изменят, и други. В зависимост от тези фактори данъчното облагане може да бъде пропорционално, прогресивно или дори регресивно.

1.2. Съображения относно деформиращото влияние на данъците

Трябва да се има предвид, че основният проблем на данъчното облагане е, че то променя относителните цени на стоковете и факторните пазари и в крайна сметка деформира поведението на потребителите, работещите и инвеститорите (Брусарски, Захариев & Манлиев, 2015). Преките данъци, например, променят отношението на работещите към избора „труд – свободно време“. Данъчното облагане не касае свободното време на инди-

видите и когато данъчната система е с висока степен на прогресия по отношение на индивидуалните доходи, то индивидите с по-висока производителност на труда, получаващи по-високи доходи, могат да решат да намалят усилията си в работа за сметка на повече свободно време. При такъв избор обществото губи част от своето благосъстояние, което остава неизработено, и държавата се развива по-бавно спрямо други държавни с по-ниски данъци, които стимулират по-голяма икономическа активност.

Косвените данъци също имат деформираща сила, но се смята, че тяхното негативно въздействие е много по-малко, когато стоките се облагат с една и съща данъчна ставка, отколкото когато има множество диференцирани ставки (Брусарски, Захариев & Манлиев, 2015). Ако приемем, че цените на стоките и услугите в една държава са пазарни и отразяват действителните алтернативни разходи, то въвеждането на косвен данък с еднаква ставка върху тях ще повиши техните цени пропорционално, без да променя съотношението на пазарните цени. Когато се въведат обаче диференцирани данъчни ставки, ценовите пропорции в икономиката се променят и те вече не отразяват действителните алтернативни разходи, а започват да влияят върху потребителския избор и създават условия за необосновани както потребителски, така и инвеститорски решения, които при промяна на конюнктурата могат да се окажат губещи в дългосрочен план.

2. Възможни промени на данъчното подоходно облагане в България

През 2008 г. в България беше въведено пропорционално данъчно облагане върху индивидуалните и корпоративните доходи, т.нар. плосък данък, с постоянен (еднакъв) пределен данъчен размер от 10%, без необлагаем минимум.

Както беше посочено, този вид данъчно облагане е най-неутрално по отношение деформацията на цените и стимулите на икономическите агенти. Вариант на този вид данък е пропорционалният данък с постоянна (еднаква) пределна данъчна тарифа, но с необлагаем минимум. При този вариант на пропорционалното данъчно облагане доходът на данъкоплатците до определен размер не се облага с данък, а над тази граница се прилага отново еднаква постоянна данъчна тарифа. Ясно е, че при този вариант данъчната тарифа следва да бъде по-висока от тази при варианта с необлагаем минимум, за да може да компенсира данъчните приходи, които няма да бъдат получени вследствие на необлагаемия минимум.

2.1. Размер на данъчния размер при въвеждане на необлагаем минимум

Един от възможните варианти за промяна на данъчната система в България е въвеждане на пропорционален данък с еднакъв пределен данъчен размер и с необлагаем минимум (Войнов, 2020). Този вариант дефакто представлява запазване на плоския данък, но с необлагаем минимум. Важно е в случая да се направи уточнение, дали необлагаемият минимум се приспада от доходите на всички данъкоплатци, т.е. от всички доходи първо се приспада необлагаемият минимум, а след това се прилага еднаквият данъчен размер за горницата над този минимум или не се облагат само доходите под необлагаемия минимум, а всички останали доходи се облагат с еднакъв данъчен размер изцяло. И двата варианта са възможни, като и двата варианта бяха предлагани от политически сили в хода на дебата за промяна на данъчното облагане в страната.

Ако приемем, че необлагаемият минимум е равен на минималната работна заплата (МРЗ) за страната и използваме наличните данни за броя на лицата, които заплащат данък върху доходите на физическите лица (ДДФЛ) и платения данък за 2018 г. по групи и категории (Министър на финансите, 2019, октомври 08), то се оказва, че данъкът на физическите лица следва да се увеличи на 12%, ако не се облагат само лицата с доходи, равни или по-малки от МРЗ, а тези с доходи над този праг се облагат изцяло. Трябва да се има предвид, че под необлагаемия праг ще попаднат почти 1.7 млн. души, които представляват около 54% от общия брой работещи в страната. Въвеждането на необлагаем минимум би оставило в ръцете на хората с най-ниски доходи около 50 млн. лв. месечно или по около 30 лв. на човек.

Таблица 1

Брой лица, заплатили ДДФЛ през 2018 г. по групи

Годишна данъчна основа	Брой лица, които заплащат ДДФЛ	Начислен ДДФЛ (хил. лв.)	Дял на лицата от общия брой
<=6720	1 688 923	579 836	53,80%
>6720 <= 12000	695 261	628 767	22,20%
>12000 <= 24000	529 347	860 431	16,90%
>24000 <= 36000	111 304	322 438	3,50%
>36000 <= 72000	77 688	381 236	2,50%
>72000 <= 108000	16 237	141 812	0,50%
>108000	17 763	506 420	0,60%
Общо	3 136 523	3 420 940	100,00%

Източник: НАП (Министър на финансите, 2019, октомври 08).

Ако се избере алтернативният вариант, а именно от всички доходи първо да се приспада необлагаемият минимум, а след това да се прилага еднакъв данъчен размер за горницата над този минимум, то загубата за бюджета би била значително по-голяма, което би довело до повишаване на данъчния размер до и над 15%. Ако допуснем равномерно разпределение на доходите в отделните групи от таблицата, то при този вариант на данъчно облагане, за да се компенсира загубата на приходи, данъчният размер следва да се увеличи на 15%. Тъй като разпределението на доходите в групите не е равномерно, а във всяка група по-голяма част от доходите са струпани в долната ѝ част, то реалистично е да се очаква, че данъчният размер ще бъде по-голям от 15% и ще трябва да се доближи повече до 20%.

2.2. Предизвикателства пред въвеждането на прогресивно данъчно облагане

Пропорционалното данъчно облагане обаче се счита от част от българското общество като несправедливо и в публичното пространство постоянно има призови за замяна на плоския данък върху доходите на физическите лица, а и върху корпоративните печалби с прогресивно данъчно облагане. Както беше вече посочено, принципът на справедливостта не предопределя избора на една или друга данъчна система на облагане. Разбирането, че по-високите доходи следва да се облагат с по-високи данъчни тарифи има исторически корени, предвид данъчната система, която преобладаваше в България десетилетия преди промените през 2008 г., както и, разбира се, наложилите се отново по исторически причини данъчни системи в развитите държави и в света изобщо.

Плоският данък беше въведен в България през 2008 г. През последните години най-сериозен застъпник за връщане на прогресивното данъчно облагане е БСП. На базата на едно от последните подробно разписани предложения на партията за замяна на данъчното облагане с прогресивно може да се направи анализ, как биха се променили данъчните приходи в бюджета вследствие на промяната. Използвайки отново данните за 2018 г. и прилагайки предложената скала на облагане от БСП (Нинова, К. и народни представители от ПГ „БСП за България“, 2019, ноември 20) с малка модификация поради липса на по-детайлно групово разпределение на доходите и при условие за въвеждане на необлагаем минимум, изчисленията са представени в Таблица 2. Модификацията се налага, тъй като структурата на данните, предоставени от министъра на финансите (Министър на финансите, 2019, октомври 08), за броя на лицата, които заплащат ДДФЛ, и общата сума на начисления данък за 2018 г. по подоходни групи на данъкоплатците и структурата на данъчната скала в предложението на БСП не съвпадат.

Както се вижда от таблицата, за целите на изчисленията се взима по-голямата данъчна ставка от предложението в съответния интервал, който съответства на интервала от данните на НАП, с което всъщност се постига подценяване на бюджетните загуби от замяната на пропорционалния с прогресивен данък. Това е така, тъй като приходите в бюджета, съгласно модифицираната скала от ДДФЛ, са по-големи, отколкото биха били съгласно разглежданото предложение за промяна, което означава, че бюджетните загуби биха били също по-големи, ако се приложи скалата от законодателното предложение при наличие на необлагаем минимум. Поради тази причина може да се твърди, че потенциалната загуба за бюджета ще бъде значително по-голяма от представените в настоящата разработка изчисления.

Таблица 2

Модифицирана прогресивна данъчна скала за приходите от ДДФЛ за 2018 г. за целите на изчисленията

Годишна данъчна основа 2018, НАП	Годишна данъчна основа 2020, предложение на БСП	Предложена прогресивна данъчна скала за 2020, БСП	Модифицирана прогресивна данъчна скала съобразно данните за 2018
<=6720		10%	0%
>6720 <= 12000			10%
>12000 <= 24000			10%
>24000 <= 36000			10%
>36000 <= 72000	<=46800		10%
>72000 <= 108000	>46800 <= 62400	12,5%	15%
	>62400 <= 78000	15,0%	
	>78000 <= 93600	17,5%	20%
	>93600 <= 109200	20,0%	
>108000	>109200 <= 124800	22,5%	25%
	>124800	25,0%	

Източник: НАП, предложение на БСП.

Според изчисленията, представени в Таблица 3, замяната на плоския данък от 10% с прогресивно данъчно облагане с необлагаем минимум, който се приспада от всички доходи, а в отделните етажи на данъчната скала с по-висока данъчна тарифа се облага само горницата от дохода, попадащ в съответния етаж, а не целия доход, ще доведе до загуба на бюджетни приходи в размер на почти 1 млрд. лв.

Таблица 3

Модифицирани приходи от ДДФЛ за 2018 г. при замяна на плоския с прогресивен данък

Годишна данъчна основа	Брой лица, които заплащат ДДФЛ	Начислен ДДФЛ (хил. лв.)	Предложен прогресивен данък	Начислен ДДФЛ при прогресивен данък	Разлика
<=6720	1 688 923	579 836	0%	0	- 579 836
>6720 <= 12000	695 261	628 767	10%	161 552	- 467 215
>12000 <= 24000	529 347	860 431	10%	504 710	-355 721
>24000 <= 36000	111 304	322 438	10%	247 642	- 74 796
>36000 <= 72000	77 688	381 236	15%	301 500	-79 736
>72000 <= 108000	16 237	141 812	20%	185 033	43 221
>108000	17 763	506 420	25%	1 062 273	555 853
Общо	3 136 523	3 420 940		2 462 709	- 958 231

Източник: НАП, собствени изчисления.

На база на данните за 2018 г. дефакто по-високи данъци ще платят само лицата, получаващи доходи над 4,000 лв., което в случая са общо 34,000 души. По-високите данъци върху доходите на тези лица обаче не могат да компенсират спада на приходите от по-долните групи. Тук отново трябва да се направи уточнението, че калкулациите са направени при допускане за равномерно разпределение на доходите в отделните облагаеми групи. Тъй като разпределението на доходите в групите обаче не е равномерно, а във всяка група по-голяма част от доходите са струпани в долната ѝ част, то реалистично е да се очаква, че загубата на бюджета от данъчни приходи ще бъде по-голяма и може да достигне дори половината от приходите от ДДФЛ, които за 2019 г. са малко под 4 млрд. лв. При подобно неблагоприятно развитие на бюджетните приходи вариантите за решаване на този проблем са два:

- Перманентно намаляване на преразпределителната роля на държавата чрез бюджета, като делът на бюджетните приходи и съответно бюджетните разходи бъде намален значително под настоящите нива от около 38% от БВП.

- Увеличаване на други видове данъци, включително косвени такива.

Ако се избере първият вариант, той най-вероятно би бил приветстван от голяма част от населението и бизнеса, но всъщност би омаловажил основният аргумент, с който се прави една такава промяна на данъчната система, а именно повече приходи за държавата и увеличаване на нейната преразпределителна роля в помощ на по-бедните слоеве от населението. Защото ако целта не е тази, а просто да се увеличи данъчното облагане на по-богатата част от населението, като същевременно се свият бюджетните

приходи, то тази промяна би била самоцелна и просто би имала характер на наказание за богатите, отколкото на някаква смислена визия за държавно управление.

Ако се избере вторият вариант и загубите на бюджетни приходи от въвеждането на пропорционално данъчно облагане се компенсират с вдигането на други данъци, то това обезсмисля цялото усилие за промяна на данъчната система.

Следва да се отбележи, че няма вариант на прогресивно подоходно облагане с подобни данъчни тарифи, посочени в четвъртата колона на Таблица 2 и с въведен необлагаем минимум, приспадащ се от доходите на всички данъчни етажи, който да доведе до по-високи приходи от тези, които бюджетът събира понастоящем от пропорционалния данък. Тук дори не става въпрос за стимулите, които ще получат данъкоплатците с най-високи доходи да се опитат да избегнат повишеното данъчно облагане. Такива стимули безспорно ще се появят, което ще намали допълнително данъчните приходи в бюджета от ДДФЛ спрямо настоящите нива. Възможност за увеличаване на приходите от ДДФЛ спрямо сегашните нива има единствено в случай, че необлагаемият минимум не се приспада от всички лица с доходи над него. Това означава обаче, че данъкоплатците с доходи, минимално надвишаващи необлагаемия минимум, ще плащат значително по-високи данъци от тези, които получават точно необлагаемия минимум или малко под него. Това се разглежда като несправедлив подход и именно поради тази причина подобни идеи се отхвърлят до този момент.

Възможност за увеличаване на данъчните приходи от ДДФЛ при прогресивен данък с необлагаем минимум има възможност единствено при данъчни тарифи, достигащи за високите етажи на доходи до и над 35%. Едно възможно предложение за прогресивно нарастващи данъчни тарифи, при които бюджетните приходи от подоходния данък са по-големи от настоящите би било следното:

Таблица 4

Модифицирани приходи от ДДФЛ за 2018 г. при замяна на плоския с прогресивен данък със стръмна данъчна скала

Годишна данъчна основа	Брой лица, които заплащат ДДФЛ	Начислен ДДФЛ (хил. лв.)	Предложен прогресивен данък	Начислен ДДФЛ при прогресивен данък	Разлика
<=6720	1 688 923	579 836	0%	0	579 836
>6720 <= 12000	695 261	628 767	10%	161 552	467 215
>12000 <= 24000	529 347	860 431	10%	504 710	355 721
>24000 <= 36000	111 304	322 438	20%	495 283	172 845
>36000 <= 72000	77 688	381 236	25%	578 323	197 087
>72000 <= 108000	16 237	141 812	30%	315 934	174 122
>108000	17 763	506 420	35%	1 556 756	1 050 336
Общо	3 136 523	3 420 940		3 612 558	191 618

Източник: НАП, собствени изчисления.

Както се вижда от Таблица 4, при увеличение на данъчната тарифа за лицата с доходи между 2000 и 3000 лв. на 20%, за тези между 3000 и 4000 лв. на 25%, за тези в диапазона 4000 – 9000 лв. на 30% и за тези с доходи над 9000 лв. на 35%, то тогава приходите от ДДФЛ биха били по-големи от настоящите с малко под 200,000 лв. Този извод обаче, извън чистото математическо упражнение, е доста спорен предвид факта, че подобни данъчни тарифи със сигурност ще предизвикат не само стимули за избягване на данъчното облагане, но със сигурност ще променят изцяло и бизнес средата в страната и най-вероятно ще отблъснат сериозни инвестиции, които биха предпочели държави с по-ниски данъчни тарифи. Разбира се, възможно е прогресията да бъде по-плавна в средните нива на доходи, което обаче означава, че данъчните тарифи за най-високи доходи ще трябва да достигнат размери от порядъка на 50-60%, което би превърнало събирането на някакви данъци при такива нива в България малко вероятно.

Заклучение

Разбира се, направените по-горе изчисления касаят само директния ефект от замяната на пропорционалното данъчно облагане с прогресивно. Привържениците на промяната аргументират ползите за икономиката с факта, че освободените от данъчно облагане ресурси (за групите, чиито данъчни задължения ще намалееят) ще се върнат в икономиката, ще повишат икономическия оборот и потреблението и в крайна сметка отново ще се постъпят в бюджета под формата на данъци върху потреблението и де-факто бюджетът няма да загуби приходи, а ще спечели. Контрааргумент на тази теза е, че, постъпвайки в държавния бюджет, приходите от ДДФЛ отново се връщат в икономиката под формата на бюджетни плащания – текущи и инвестиционни. Разбира се, за предпочитане е, средствата да остават в ръцете на икономическите агенти, които най-добре знаят какво да правят с тях, но въпросът е, че тези средства, похарчени независимо по какъв начин, няма да окажат съществено въздействие върху икономическото развитие и няма да доведат до по-голям растеж, защото средствата са едни и същи и само механизмът за тяхното изразходване е различен.

Има вероятност обаче, повишеното търсене да доведе до по-висока инфлация, какъвто феномен често се наблюдава при по-сериозно вливане на пари в икономиката. Такъв резултат е възможен, ако допуснем, че спестените средства от данъци ще се насочат изцяло към потребление, което не е безспорно. Повишаването на цените обаче е другият механизъм, по който се отнема реалната покупателна способност на населението. Трябва да се има предвид, че дори и да няма подобен инфлационен ефект и икономическият импулс от повишеното потребление да е реален и забележим, то той би затихнал в рамките на няколко месеца. След този първоначален

евентуален ефект е малко вероятно, наличните икономически проблеми да отшумят и най-вече сериозното неравенство в страната (измервано чрез коефициента на Джини) да се промени дори и минимално в по-благоприятна посока. Защото неравенството в следданъчните доходи, което се опитва да реши промяната в данъчното облагане, не може да бъде постигнато чрез смяна на вида използвани данъци. То има много по-комплексен характер и е свързано с нивата на корупция в държавата, с непрозрачния начин, по който се изразходват средствата от държавните поръчки, с покровителстването на определени бизнеси за сметка на други, което демотивира хората да инвестират и да развиват бизнес и т.н. и т.н. При наличие на толкова много проблеми, които са в основата на икономическото, социалното, а и на политическото състояние на държавата, промяната на данъчната система би получила някаква краткотрайна електорална подкрепа, но е изключително нереалистично да се очаква, да промени в положителна посока икономическата и бизнес средата в страната.

В подкрепа на горната теза едно изследване на трима автори от Парижкото училище по икономика (Blanchet, T., Chancel, L., Gethin, A., 2020), които надграждат разработките на автори като Томас Пикети и други, свързани с неравенството в доходите, стигат до заключението, че неравенството в Европа е по-малко в сравнение с това в САЩ, но причината не е в директното влияние на нивото на данъците и следданъчното преразпределение. Основната причина за разликите в размера на неравенство според тях е разликата в политиките и институционалната рамка, които осигуряват по-равномерно разпределение на предданъчния доход, като обръщат специално внимание на начина на организация на здравната система, на достъпа до образование и т.н. По отношение на Източна Европа, където попада и България, средните доходи на работещите са с около 80% по-ниски от средните доходи в Западна Европа (за разглеждания период). Но ако се вземат доходите на 20% най-бедни в двата региона, то доходите в Източна Европа се оказва, че са с 250% по-ниски от тези на същата група в Западна Европа, докато същевременно доходите на най-богатите 0,001% на двете места са почти еднакви (с малък превес на тези в Западна Европа). Този факт подкрепя направения извод, че именно размерът на предданъчните доходи и съответно политиките за тяхното регулиране имат основно влияние, според авторите от порядъка на 90%, върху следданъчните доходи и неравенството, а не толкова нивото на данъците и вида на данъчната система.

И не на последно място следва да бъде отчетен фактът, че по-висока данъчна тежест ще понесат не само най-богатите, но и всички с доходи над 3000 лв. Подобни доходи, в рамките на 3000–10,000 лв. в момента получават инженерите и компютърните специалисти, както и някои други аналитични и изследователски професии, което са в основата на икономическия просперитет в съвременния свят. Трябва да се посочи, че една от важните

причини, поради която висококвалифицирани специалисти предпочетат да работят в България пред възможностите, които имат в другите европейски държави, както и големи технологични фирми да отворят развойни офиси тук, е ниското данъчно облагане на труда и печалбата. Всъщност именно този аргумент Агенцията за инвестиции използва в своите реклами и анонси за привличане на чуждестранни инвеститори. И именно това е причината, ИТ и аутсорсинг клъстера в България да расте с такива бързи темпове през последните години. Увеличаване на данъчното бреме върху най-иновативните и проспериращи индивиди и фирми в страната за сметка на пониженото облагане на най-ниско квалифицираните и образовани е трудно да се възприеме като добра атестация за развитието на държавата.

Използвани източници

Брусарски, Р., Захариев, А, Манлиев, Г. (2015). *Финансова теория*. Фабер, В.Т. с. 143

Войнов, Ю. (2020, 07 02). *Възможности и последствия при промяна на данъчната система в България*. Извлечен от OFFNews: <https://offnews.bg/analizi/vazmozhnosti-i-posledstvia-pri-promiana-na-danachnata-sistema-v-balgar-731985.html>

Министър на финансите (2019, октомври 08). *Допълнение към писмен отговор на въпрос*. Народно събрание, вх.№ 954-06-820/08.10.2019.

Нинова, К. и народни представители от ПГ „БСП за България“. (2019, ноември 20). *Предложение за промени в Закона за държавния бюджет за 2020 г.* Народно събрание, вх.№ 954-04-209/20.11.2019.

Смит, А. (2006). *Богатството на народите – изследване на неговата природа и причини*. ИК „Рата“, С. с. 777-778.

Blanchet, T., Chancel, L., Gethin, A. (2020). *Why Is Europe More Equal Than the United States?* Retrieved from <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-03022133/document>

Mill, J. (2009). *Principle of Political Economy*. The Project Gutenberg. Ebook 30107, с. 621-622.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ

Том XIII, 2020

Книга 16

Том XIII, 2020 г.
Книга 16

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Стефан Симеонов – главен редактор
Доц. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Красимира Славева – организационен секретар
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Петранка Мидова

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Янислава Александрова – технически секретар

ISSN 1313-6542

СЪДЪРЖАНИЕ

Студии

Владимир Христов Сиркаров

ЕВОЛЮЦИЯ НА ПАРИЧНИТЕ СИСТЕМИ И ИЗОСТАВЯНЕТО
НА ЗЛАТНИЯ СТАНДАРТ КАТО ФАКТОР ЗА ФИНАНСОВИТЕ КРИЗИ 5

Юлиян Сашков Бенов

СРАВНИТЕЛНА КОНСОЛИДАЦИОННА АТРАКТИВНОСТ
НА БАНКОВИЯ СЕКТОР НА СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 25

Беатрис Венциславова Любенова

МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА ПРИ ИЗВЪРШВАНЕ
НА СТРЕС ТЕСТОВЕ В БАНКОВИЯ СЕКТОР 54

Светла Михайлова Боянова

ПРОБЛЕМИ НА ВЪТРЕШНИЯ БАНКОВ КОНТРОЛ В БЪЛГАРИЯ 75

Ралица Емилова Христова – Маринова

ИЗСЛЕДВАНЕ ПРАКТИКИТЕ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ
НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ КАТО ФАКТОР ЗА ИЗГРАЖДАНЕ
НА МЕЖДУНАРОДНА БИЗНЕС МРЕЖА (ПО ПРИМЕРА
НА БЪЛГАРСКИ ФИЛИАЛИ В РУМЪНИЯ) 98

Николай Валериев Илиев

НАСОКИ ЗА ВЪВЕЖДАНЕ НА БОНУС-МАЛУС СИСТЕМАТА
ПРИ ЗАСТРАХОВАНЕТО „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ“
НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ 124

Жанета Емилова Ангелова

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА ПРИ ОПРЕДЕЛЯНЕ РАЗМЕРИТЕ
НА ОСИГУРИТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ ПРИ СТАРОСТ 145

Dimitar Georgiev Trichkov

CUSTOMER DEMOGRAPHIC SEGMENTATION BASED
ON TELECOM BEHAVIORAL DATA 167

Мариана Монева Дауо

МАКРОПРУДЕНЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА И МЕРКИТЕ, ИЗПОЛЗВАНИ
ОТ ДЪРЖАВИТЕ – ЧЛЕНКИ НА ЕС ЗА ПОДПОМАГАНЕ
НА ИКОНОМИКИТЕ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19 187

Димитрина Любенова Проданова

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПОДХОДА “ЛИДЕР“ 211

Магдалена Славе Андоновска

ТРАДИЦИОННИ И ОНЛАЙН МЕДИИ И ОТНОШЕНИЕ
НА АУДИТОРИЯТА КЪМ ТЯХ 235

Статии

- Юлиан Христов Войнов**
ЕФЕКТИ ОТ ЗАМЯНАТА НА ПРОПОРЦИОНАЛНО
С ПРОГРЕСИВНО ДАНЪЧНО ОБЛАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ 255
- Димитър Пламенов Попов**
ТЕХНОЛОГИЧНИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОПТИМИЗАЦИ
НА ВЪТРЕШНИЯ ПАЗАР НА ДЪРЖАВНИ ДЪЛГОВИ ИНСТРУМЕНТИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 267
- Рая Бисерова Драгоева**
КРИЗИТЕ В БАНКОВИЯ СЕКТОР – СЪЩНОСТ,
ФАКТОРИ И ЕМПИРИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ 281
- Русалин Антонов Русалинов**
ФИНАНСОВА СИГУРНОСТ: ФИРМЕНИ И БАНКОВИ ПРОЦЕДУР
И ПРАКТИКИ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ СРЕЩУ „ПРАНЕТО“ НА ПАРИ 301
- Марина Иванова Милинова**
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ФИНАНСИРАНЕТО НА ФИНТЕХ
КОМПАНИИТЕ ЧРЕЗ АЛТЕРНАТИВНИ СПОСОБИ 313
- Кармен Димитров Вранчев**
ВЛИЯНИЕ И ЕФЕКТИ ОТ ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ
ИНВЕСТИЦИИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ 328
- Вахан Ахаси Бохосян**
ПРЕЗАСТРАХОВАНЕТО КАТО СТРАТЕГИЧЕСКИ
УПРАВЛЕНСКИ КАПИТАЛОВ МЕТОД 343
- Румяна Цветанова Витнъова**
ПОДОБРЯВАНЕ НА БИЗНЕС СРЕДАТА В СТРАНИТ
ОТ ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА ЧРЕЗ ИНТЕРВЕНЦИИ
ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ 355
- Муса Мустафа Сръкъов**
ФИНАНСОВО СТИМУЛИРАНЕ ЗА ИНОВАТИВНИ
ПОСТИЖЕНИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ 371
- Симеон Венциславов Симеонов**
ВЛИЯНИЕ НА ФАКТОРИТЕ НА МИКРО- И МАКРОСРЕДАТА
ВЪРХУ КУЛИНАРНИЯ ТУРИЗЪМ 381
- Гент Арбнор Беголи**
УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ В РАЗВИТИЕТО
НА КУЛТУРНИТЕ ИНСТИТУЦИИ 399

Боряна Великова Симеонова ВЪПРОСИ НА СИНТЕТИЧНОТО И АНАЛИТИЧНОТО ОТЧИТАНЕ И ДОКУМЕНТИРАНЕТО НА ТЕКУЩИТЕ МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА С ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ	412
Станислав Иванов Шишманов ПРИХОДИТЕ И РАЗХОДИТЕ НА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ КАТО ОБЕКТ НА ОТЧИТАНЕ В БНБ И ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ	426
Иванка Стефанова Янкова КОНЦЕПЦИЯТА ЗА СОЦИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ В КОНТЕКСТА НА СТАТИСТИЧЕСКОТО ИЗСЛЕДВАНЕ	441
Ана Борисова Иванова ФИНАНСИРАНЕ НА СИСТЕМАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ В Р БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ, ТЕНДЕНЦИИ, ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ	455
Биляна Диянова Дамянова ЛИЗИНГОВИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ	476
Айтен Байрям Сабри ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ	488
Борислав Бойчев Боев АЛТЕРНАТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПЛОЩАДКА „БЕЛЕНЕ“ ЧРЕЗ ИЗГРАЖДАНЕ НА МАЛКИ МОДУЛНИ РЕАКТОРИ	498
Елена Димитрова Ташкова ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ – ТЕОРЕТИЧНИ ПОСТАНОВКИ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР	513
Росен Костадинов Коцев ИЗПЪЛНЕНИЕ И ЕФЕКТИ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ (2014 – 2020)	523
Иво Цветанов Балеvски ВЛИЯНИЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ ВЪРХУ ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС В ОБЛАСТ ГАБРОВО ЗА ПЕРИОДА 2007 – 2013 ГОДИНА	535
Ивелина Маркова Йорданова КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЯТ ТУРИЗЪМ В ДЕСТИНАЦИЯ ВЕЛИКО ТЪРНОВО В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ	547
Иван Стефанов Иванов ИЗМЕНЕНИЯТА НА ПАЗАРА НА ТРУДА В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЧНА КРИЗА И ВЛИЯНИЕТО ИМ ВЪРХУ СИСТЕМАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО В БЪЛГАРИЯ	563

Emre Zafer Güney WORKFORCE EFFICIENCY INCREASE FOR THE ONLINE SALES IN-STORE PICKING OPERATION	575
Александра Георгиева Ангелова ЕВРОПЕЙСКАТА ТЪРГОВСКА ПОЛИТИКА В ПОДКРЕПА НА РАЗВИВАЩИТЕ СЕ ИКОНОМИКИ	587
Пенчо Малинов Малинов КОНЦЕПТУАЛНО ЗНАЧЕНИЕ НА ИНОВАЦИЯТА И СПЕЦИФИКА НА ИНОВАЦИОННИТЕ СТРАТЕГИИ	599
Емил Христов Александров ФИНАНСОВИЯТ КОНТРОЛИНГ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА	615
Боян Димитров Вранчев УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТНИ ЕКИПИ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	624

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XIII – 2020, книга 16

Даден за печат на 31.08.2021 г., излязъл от печат 09.09.2021 г.
Поръчка № 18780; формат 16/70/100; тираж 65

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А